

“One team
to serve your
needs”

«Από το δίκαιο της ανάγκης στην κανονικότητα του δικαίου-Νομολογιακές τάσεις στα χρόνια της κρίσης»

Παναγιώτης Πόθος, Εταίρος

KYRIAKIDES GEORGOPOULOS
Law Firm

Το Δίκαιο της Ανάγκης

-Η Οικονομική Κρίση-

Πραγματικό γεγονός, μια ιδιαίτερη/εξαιρετική συνθήκη

Συνέπειες της κρίσης:

→ διαμόρφωση του «δικαίου της ανάγκης» με τη λήψη μέτρων έκτακτου χαρακτήρα προς αντιμετώπιση της δεινής οικονομικής κατάστασης της χώρας

→ αποκρυστάλλωση ενός corpus νομολογίας περί της συνταγματικότητας των νομοθετικών μέτρων που ελήφθησαν βάσει των «μνημονιακών» επιταγών

→ άσκηση καθοριστικής επίδρασης στην δικαστική διάγνωση και εφαρμογή του περιεχόμενου των συνταγματικών διατάξεων

Το Δίκαιο της Ανάγκης

-Ο κρίσιμος ρόλος του Δικαστή-

☐ Ο δικαστής κλήθηκε:

→ Να εκφέρει δικανική κρίση περί νομοθετικών μέτρων που «δοκίμασαν» τα συνταγματικά όρια

→ Να σταθμίσει τη σύγκρουση ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων και οικονομικής αναγκαιότητας

→ Να προστατέψει τη δημοσιονομική ισορροπία σεβόμενος παράλληλα τις συνταγματικές διατάξεις

→ Να λάβει αποφάσεις υπό την απειλή του δημοσιονομικού εκτροχιασμού της χώρας

ΣΤΑΘΜΙΣΗ ΕΝΝΟΜΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

Εθνικό Συμφέρον – Διάσωση της οικονομίας ↔ Προστασία ατομικών δικαιωμάτων

-Το δίκαιο της ανάγκης είναι το δίκαιο της αυξημένης αιτιολογίας/του αυξημένου δικαστικού ελέγχου

Το Δίκαιο της Ανάγκης

Νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας

- ΣτΕ (Ολομ.) 668/2012 (Συνταγματικότητα Μνημονίου – Ν. 3845/2010)
- ΣτΕ (Ολομ.) 1972/2012 (Συνταγματικότητα ΕΕΤΗΔΕ)
- ΣτΕ (Ολομ.) 2114/2014 (Συνταγματικότητα διαφοροποίησης επιτοκίου οφειλών Δημοσίου)
- ΣτΕ (Ολομ.) 1116/2014 (Συνταγματικότητα μηχανισμού PSI)
- ΣτΕ (Ολομ.) 2563/2015 (Συνταγματικότητα εισφοράς αλληλεγγύης και τέλους επιτηδεύματος)
- ΣτΕ (Β' Τμήμα) 2809/2017 (Συνταγματικότητα έκτακτης εισφοράς Ν. 3845/2010)
- ΣτΕ (Β' Τμήμα) 1222/2017 (Συνταγματικότητα έκτακτης εισφοράς ν.π. που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα)

Το Δίκαιο της Ανάγκης

ΣτΕ 2563/2015 (Ολομ.)

Η εισφορά επιβάλλεται ...

«ως μέτρο αναγκαίο, κατά την εκτίμηση του νομοθέτη, για την αντιμετώπιση των συνεπειών της οικονομικής κρίσης»

«με δεδομένη την εξόχως δύσκολη δημοσιονομική κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η χώρα μας, με το τεράστιο δημοσιονομικό έλλειμμα και το υπέρογκο δημόσιο χρέος και με γνώμονα το δημοσιονομικό συμφέρον της χώρας και προς τον σκοπό της άμεσης αντιμετώπισης της εν λόγω δημοσιονομικής κατάστασης με συμμετοχή κάθε πολίτη στην προσπάθεια αυτή και ανάλογα με την ικανότητά του να συνεισφέρει στα δημόσια βάρη.»

Το Δίκαιο της Ανάγκης

ΣτΕ 2114/2014 (Ολομ.)

«(...) η διαφοροποίηση αυτού σε σχέση με το υψηλότερο επιτόκιο που εφαρμόζεται στις οφειλές των ιδιωτών, αποβλέπουν στον περιορισμό των οφειλών του Δημοσίου από τόκους και στην αποτροπή αυξήσεως του κρατικού χρέους, δικαιολογούνται δε ενόψει των συνθηκών που ίσχυσαν καθ' όλη τη διάρκεια ισχύος της διατάξεως αυτής και εξακολουθούν να ισχύουν, όπως επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι ήδη από το 2004 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο είχε διαπιστώσει την ύπαρξη υπερβολικού ελλείμματος, που συνιστούσε απειλή για τη δημοσιονομική ισορροπία της χώρας»

«(...) η ρύθμιση αυτή αποβλέπει, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, στην εξυπηρέτηση σκοπού επιτακτικού δημοσίου συμφέροντος, που συνίσταται στην προστασία της δημοσιονομικής ισορροπίας και της περιουσίας του Κράτους, η ζημία δε που υφίστανται οι ιδιώτες από την καταβολή των οφειλών του Δημοσίου με επιτόκιο 6%, αντί του γενικώς ισχύοντος μεγαλύτερου επιτοκίου, δεν είναι τέτοιας εκτάσεως, ώστε να θίγει τον πυρήνα της αξιώσεως.»

Η επαναφορά στην «κανονικότητα»

- ❑ Δίκαιο της ανάγκης → χρονικά πεπερασμένο

Μη οριακή πλέον η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας

- ❑ Δικαστικές αποφάσεις μη υπαγορευόμενες από το βάρος της δημοσιονομικής κατάρρευσης της χώρας
- ❑ Εμπέδωση αισθήματος ασφάλειας δικαίου
- ❑ Διαμόρφωση ευνοϊκού περιβάλλοντος για την οικονομική ανάπτυξη & προσέλκυση νέων επενδύσεων
- ❑ Προσπάθεια εκσυγχρονισμού του φορολογικού συστήματος

Η επαναφορά στην «κανονικότητα»

Νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας

- Νομολογία περί παραγραφής (Ολομ. 1738/2017, Β' Τμήμα 2934/2017, 675/2017, 403/2018, 170/2018, 172/2018)
- ΣτΕ 2465/2018 (περί της φύσης της εισφοράς αλληλεγγύης ως φόρου και υπαγωγής της στο πεδίο εφαρμογής των ΣΑΔΦ)
- ΣτΕ 2105/2018 (περί μεταβολής της φορολογικής κατοικίας)
- ΣτΕ 330/2018 (περί της δυνατότητας των συζύγων να υποβάλλουν χωριστά φορολογική δήλωση)
- ΣτΕ 355/2019 (περί της δυνατότητας επιστροφής ΦΠΑ ανείσπρακτων απαιτήσεων)

Η επαναφορά στην «κανονικότητα»

ΣτΕ 2465/2018 (Β' Τμήμα)

«η ένδικη ειδική εισφορά αλληλεγγύης του άρθρου 29 του ν. 3986/2011 συνιστά φόρο, με βάση επιβολής το ετήσιο συνολικό καθαρό ατομικό εισόδημα των βαρυνόμενων φυσικών προσώπων, ο οποίος θεσπίστηκε για την αντιμετώπιση της δυσχερούς δημοσιονομικής κατάστασης της χώρας (βλ. Ολομ. ΣτΕ 2563/2015) (...) κατά το ένδικο φορολογικό έτος (2015), η επίμαχη εισφορά ήδη επιβαλλόταν συνεχόμενα επί έξι (συναπτά) φορολογικά έτη, με συνέπεια να μην μπορεί να χαρακτηριστεί ως “έκτακτη” ή προσωρινή.»

«Γι' αυτό, άλλωστε, σε κάθε περίπτωση, οι προπαρατεθείσες διατάξεις του άρθρου Ι της ΣΑΔΦ έχουν την έννοια ότι καλύπτουν και φορολογικό βάρος το οποίο, ενώ αρχικά προβλέπεται από το νομοθέτη ως “έκτακτο” ή προσωρινό, καθίσταται “τακτικό” (και εντάσσεται στο πλαίσιο της συνήθους ρύθμισης των φορολογικών υποχρεώσεων των βαρυνόμενων: πρβλ. ΣτΕ 797/1986), ως εκ της επαναλαμβανόμενης επιβολής του, επί σειρά ετών, έστω και με κάποιες διαφοροποιήσεις ως προς τη βάση επιβολής του ή/και το φορολογικό συντελεστή.»

Η επαναφορά στην «κανονικότητα»

Ο δικαστής με συναίσθηση του θεσμικού του ρόλο προχωρά στην έκδοση ρηξικέλευθων αποφάσεων:

✓ τονίζοντας την ανάγκη εκσυγχρονισμού του υπάρχοντος συστήματος

ΣτΕ 1738/2017 (Ολομ.)

«η παραγραφή πρέπει να έχει εύλογη διάρκεια, ενόψει, μάλιστα, του ότι πλέον διευκολύνεται η διαδικασία ελέγχου τόσο λόγω των συγχρόνων ηλεκτρονικών και άλλων μεθόδων ελέγχου όσο και λόγω του γεγονότος ότι πολλά δεδομένα που αφορούν την πάσης φύσεως οικονομική δραστηριότητα των φορολογουμένων εισάγονται στο σύστημα ηλεκτρονικής υποβολής των δηλώσεων φόρου εισοδήματος χωρίς να χρειάζεται καμία ενέργεια εκ μέρους των φορολογουμένων και, ως εκ τούτου, δεν δικαιολογείται ο καθορισμός μακρού χρόνου παραγραφής πέραν των χρονικών ορίων που όριζαν προϊσχύσασες διατάξεις σε χρόνο, κατά τον οποίο η φορολογική διοίκηση δεν διέθετε τα μέσα αυτά.»

Η επαναφορά στην «κανονικότητα»

- ✓ εμπλουτίζοντας το διάλογο με το ΔΕΕ και τα λοιπά υπερεθνικά δικαστήρια

ΣτΕ 355/2019 (Β' Τμήμα)

το Δικαστήριο επικαλείται πληθώρα αποφάσεων του ΔΕΕ εναρμονιζόμενο πλήρως με την ερμηνεία των βασικών αρχών του ΦΠΑ από το δικαστήριο της Ένωσης και κρίνοντας την ορθότητα της εθνικής ρύθμισης υπό το φως της σχετικής Ευρωπαϊκής νομολογίας

Η επαναφορά στην «κανονικότητα»

- ✓ αφουγκραζόμενος τις τρέχουσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες

ΣτΕ 2105/2018

«σε φόρο εισοδήματος στην Ελλάδα για το παγκόσμιο εισόδημά του, υπόκειται, μεταξύ άλλων, το φυσικό πρόσωπο που έχει την κατοικία του στην Ελλάδα, έχει, δηλαδή, σε αυτήν μόνιμη και κύρια πραγματική εγκατάσταση, την οποία έχει καταστήσει, σύμφωνα με τη βούλησή του, το κέντρο των εν γένει βιοτικών σχέσεων και ζωτικών συμφερόντων του, το οποίο αποτελεί στοιχείο προσδιοριστικό της έννοιας της κατοικίας. Ως τέτοιο δε στοιχείο νοούμενο στην παράγραφο 1 του άρθρου 4 του ν. 4172/2013 και όχι ως αυτοτελές κριτήριο προσδιορισμού της φορολογικής κατοικίας, το κέντρο των βιοτικών σχέσεων και ζωτικών συμφερόντων ενός φυσικού προσώπου υφίσταται εκεί όπου το πρόσωπο αυτό αναπτύσσει τους προσωπικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς του δεσμούς»

Η επαναφορά στην «κανονικότητα»

- ✓ τονίζοντας την αναγκαιότητα εμπέδωσης της ασφάλειας δικαίου

ΣτΕ 1738/2017 (Ολομ.)

«η αρχή της ασφάλειας του δικαίου, η οποία απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου και ειδικότερη εκδήλωση της οποίας αποτελεί η αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης του διοικουμένου, επιβάλλει, ιδίως, τη σαφήνεια και την προβλέψιμη εφαρμογή των εκάστοτε θεσπιζομένων κανονιστικών ρυθμίσεων και πρέπει να τηρείται με ιδιαίτερη αυστηρότητα, όταν πρόκειται για διατάξεις που μπορούν να έχουν σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις στους ενδιαφερόμενους, όπως είναι οι διατάξεις που προβλέπουν την επιβολή επιβαρύνσεων υπό την μορφή φόρων, τελών, εισφορών και οποιασδήποτε φύσεως κυρώσεων για παράβαση των σχετικών διατάξεων. »

Αντί επιλόγου

«Ο Δικαστής λοιπόν δεν πρέπει να είναι Κυρίαρχος, αλλά δεν μπορεί να είναι και απών.... Στις περιπτώσεις αυτές καθίσταται επιτακτική η προσήλωση στις θεμελιώδεις αξίες του νομικού μας πολιτισμού, την οποία ο δικαστής έχει την αρμοδιότητα αλλά και την ικανότητα να εξασφαλίσει»

Σας Ευχαριστούμε

Athens

28, Dimitriou Soutsou Str.
115 21 Athens
T: +30 210 817 1500

Thessaloniki

17, Ethnikis Antistasseos Str.
551 34 Thessaloniki
T: +30 2310 441 552